

УДК 338.43

DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V30(2022)-05

Березіна Л. М., доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, Україна

ORCID: 0000-0003-2843-5893

e-mail: l.berezina.poltava@gmail.com

Воронько-Невіднича Т. В., кандидат економічних наук, доцент, завідувач, доцент кафедри менеджменту ім. І. А. Маркіної, Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, Україна

ORCID: 0000-0003-2427-7218

e-mail: tetiana.voronko-nevidnycha@pdaa.edu.ua

Логінська І. Я., здобувач вищої освіти, Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, Україна

ORCID: 0000-0002-8721-6677

e-mail: iryna.lohinska@gmail.com

Шкурупій К. Є., здобувач вищої освіти, Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, Україна

ORCID: 0000-0002-4793-5984

e-mail: kseniia.shkurupii@st.pdaa.edu.ua

Ключові аспекти управління розвитком агропродовольчої сфери в межах національної економічної стратегії на період до 2030 року

Анотація. *Об'єктом дослідження є аналіз стратегічних цілей розвитку агропромислової сфери в межах Національної економічної стратегії – 2030. Обґрунтовано, що формування задачі щодо репрезентування майбутнього агропродовольчої сфери не може інтерпретуватися як звичайне продовження минулого у зв'язку з тим, що розвиток та функціонування набуває принципово відмінної форми та структури у порівнянні з тим, що було відомо в минулому. Саме тому відзначено, що ефективне управління економічними системами різних рівнів у динамічних невизначених умовах можливе тільки на основі застосування дієвих механізмів прогнозування та передбачення, які забезпечують можливість формування стратегії розвитку та оцінювання наслідків прийнятих рішень. Визначено властивості агропродовольчого ринку, які кардинально відрізняють його від інших ринків. Акцентовано на необхідності стратегічного підходу держави до формування бачення й цілей розвитку агропродовольчої сфери. У роботі розглядаються теоретичні та практичні аспекти впливу стратегічних цілей на розвиток агропродовольчої сфери, а саме: ефективна державна політика, що стимулює, рівень якості наскрізної інфраструктури; формування сприятливих умов щодо доступності матеріально-технічних засобів; зростання обсягів повноцінного перероблення продукції; розвиток екосистеми збуту продукції; забезпечення виробництва та експорту безпечної, здорової сільськогосподарської та харчової продукції тощо.*

Отримані результати дослідження можуть зацікавити при подальшому розвитку та доповненні теоретичних положень, методів і процедур, що сприяють забезпеченню перспективних напрямів збалансованого розвитку агропродовольчої сфери у часовому горизонті до 2030 р. тощо.

Ключові слова: *розвиток; агропромислова сфера; ринок, цілі; стратегія; стратегічні цілі; управління.*

Lyudmyla Berezina, Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Economics and International Economic Relations, Poltava State Agrarian University, Poltava, Ukraine

Tetiana Voronko-Nevidnycha, PhD in Economics, Associate Professor, Head of the Department of Management named after I. Markina, Poltava State Agrarian University, Poltava, Ukraine

Iryna Loginska, applicant for higher education of the second (master's) level, Department of Management named after I. Markina, Poltava State Agrarian University, Poltava, Ukraine

Ksenia Shkurupiy, applicant for higher education of the second (master's) level, Department of Management named after I. Markina, Poltava State Agrarian University, Poltava, Ukraine

¹Стаття надійшла до редакції: 03.11.2021

Received: 03 November 2021

Key Aspects of Agri-Food Development Management Within the Framework of the National Economic Strategy for The Period up to 2030

Abstract. *Introduction. The object of the research is the analysis of strategic goals development in the agro-industrial field within the National Economic Strategy - 2030 framework. The paper considers theoretical and practical aspects of such strategic objectives influence on the development of the agro-food field as an effective stimulating state policy, the level of quality of infrastructure, Formation of favorable conditions in terms of material and technical equipment availability, growth of full-cycle processing volumes, development of ecosystems for product sale, ensuring production and export of safe and healthy agricultural and food products, etc.*

Purpose. *The purpose of this article is to investigate the strategic objectives of the development of the agro-industrial sphere within the framework of the National Economic Strategy until 2030, to identify the strains of development of the agro-food sphere in the current dynamic globalization conditions.*

Results. *It is found that the formulation of the objectives for representation of the future in the agro-food field can not be interpreted as a mere continuation of the past due to the fact that the development and functioning acquire a fundamentally different shape and structure compared to what was known in the past. Thus, it is noted that effective economic systems management of different levels in dynamic unspecified conditions is possible only on the basis of the use of effective forecasting and predetermination mechanisms, which ensure the possibility of forming a development strategy and assessing the consequences of decisions made. The features of the agro-food market that fundamentally distinguish it from other markets are identified. Attention is focused on the necessity of the state's strategic approach to the formation of the agro-food field development definition and objectives.*

Conclusions. *The obtained results of the research can be of interest for the further development and addition of theoretical provisions, methods and procedures that contribute to ensuring the prospective balanced development directions of the agro-food field in the time horizon up to 2030, etc.*

Keywords: *development; agribusiness; market; goals; strategy; strategic goals; management.*

JEL Classification: *L 19; L 30; L 66*

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку економіки зростає роль держави як принципово важливого чинника щодо досягнення економічного зростання та підвищення соціальної стабільності в країні. З огляду на вагомість агропромислової сфери в соціально-економічній системі країни та специфіку її функціонування, галузь потребує регулювання й підтримки держави більшою мірою, ніж інші галузі національної економіки. Дане твердження обумовлене наявним рівнем розвитку цієї галузі, ризикованим характером ведення підприємництва, її низькою інвестиційною привабливістю тощо. Саме тому системний, зважений підхід здійснення аграрної політики сприятиме забезпеченню формування конкурентного середовища відповідно до вимог сучасного динамічного ринку, умов для довгострокового економічного зростання й забезпечення продовольчої безпеки країни. Історичний досвід засвідчує, що держава завжди впливала й впливатиме на розвиток агропромислової сфери країни. Є очевидним, що без результативної державної політики, без підтримки держави, агропромислова сфера не в змозі виконувати власну місію у формуванні соціальної держави, а можливо, перестане існувати взагалі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Доцільність підтримки агропромислової сфери визнана на законодавчому рівні та визначена у законах України «Про державну підтримку сільського господарства» (від 24 червня 2004 р.), «Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року» (від 30 грудня 2015 р.); «Про схвалення Концепції розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018-2020 роки» (від 13 вересня 2017 р.); Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року (від 03 березня 2021 р.) тощо.

Обґрунтовано, що агропродовольчий ринок характеризується низкою ознак, які принципово відрізняють його від інших. З одного боку, найважливішими його характеристиками є соціальна спрямованість і значущість, стан цього ринку характеризує рівень розвитку суспільства; з іншого боку, саме кінцеві споживачі, тобто їхні потреби та можливості, визначають напрямок розвитку агропродовольчого ринку [1; 10; 11].

Необхідною складовою у процесі визначення та вивчення напряму розвитку вітчизняного агропродовольчого ринку є ідентифікація та формулювання відповідних тенденцій. Для з'ясування механізмів впливу чинників глобалізації на розвиток агропродовольчого ринку необхідно дослідити кількісні та якісні характеристики основних параметрів глобальних та регіональних ринків, зміни поведінки споживачів й товаровиробників, а також спрогнозувати тенденції на перспективу [6].

Ми погоджуємося із фахівцем про те, що стратегічний підхід держави може бути інноваційним, коли передбачає, наприклад, повну переорієнтацію у визначенні основних гравців міжнародного конкурентного поля України. В цьому контексті слід не підтримувати сировинні галузі, а забезпечити стратегічний вибір на користь ІТ-технологій, машино- та верстатобудування, авіакосмічної промисловості й, звичайно, аграрного сектору [3].

Проте, сучасний світ змінюється з неймовірною динамікою, і часом стрімко відбуваються зміни настільки істотні, що звичні методи прогнозування просто не можуть працювати з колишньою ефективністю [7]. А значимість прогнозування очевидна на всіх рівнях національної економіки.

Член ради Національного банку України Б. Данилишин зазначає, «що незважаючи на провідну роль АПК, Україна відстає від розвинених країн за рівнем

продуктивності праці в сільському господарстві. Причинами є деіндустріалізація аграрного виробництва, невисока врожайність сільгоспкультур, надлишкова зайнятість і нераціональна організація виробництва» [2].

Ефективне управління економічними системами різних рівнів в динамічних невизначених умовах можливе тільки на основі застосування дієвих механізмів прогнозування та передбачення, які забезпечують можливість формування стратегії розвитку та оцінювання наслідків прийнятих рішень [8; 9].

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є дослідження стратегічних цілей розвитку агропромислової сфери в межах Національної економічної стратегії до 2030 р., виявлення напрямів розвитку агропродовольчої сфери за сучасних динамічних глобалізаційних умов.

Основні результати дослідження. Наразі стратегічні кроки для розвитку агропродовольчої сфери увійшли у Національну економічну стратегію до 2030 року (НЕС-2030).

НЕС-2030 визначає стратегічні кроки для розвитку промисловості, агропродовольчої, гірничодобувної, інфраструктури, транспорту, енергетики, інформаційно-комунікаційних технологій, креативних індустрій та сфери послуг. Стратегія також враховує важливі курси – як диджиталізація, цифровізація, «зелений» курс, розвиток бізнесу та збалансований регіональний розвиток. Серед принципів, на яких будується НЕС-2030: європейська та євроатлантична інтеграція, недоторканість приватної власності, верховенство права, нетерпимість до корупції, вільна та справедлива конкуренція, рівний доступ до бізнесу [5].

Саме АПК – чи не єдина галузь економіки країни, яка ефективно працює, забезпечує понад 20 % ВВП. Така тенденція не тільки зберігатиметься, але й зростатиме. Вже прораховано, що найближчі 5–7 років економічний показник впливу АПК в економіці становитиме понад 40 відсотків [4].

У НЕС-2030 задекларовано, що візією на пряму агропромислової сфери є Україна, як один з глобальних центрів продовольчої безпеки, світовий лідер з постачання харчових продуктів з високою доданою вартістю та технологічно інтенсивних сервісів для агропромислового сектору.

Зокрема, бачення розвитку напрямку агропродовольчої сфери містить у собі сім основних складових. Перша складова стосується впровадження ефективної стимулювальної державної політики, що передбачає зменшення тінювого ринку, лібералізації ринку землі, сталий сільськогосподарський розвиток тощо. Друга складова включає ініціативи з покращення якості наскрізної інфраструктури. Коли кожен учасник ринку має широкий спектр можливостей для фінансування та страхування своєї діяльності, має доступ до сучасної освіти, а стан земельних ресурсів задовольняє потреби кожного фермера, який працює в Україні.

Третя складова – це створення доступних матеріально-технічних засобів. Ініціативи спрямовані на те, щоб передові технологічні рішення були інтегровані в діяльність більшості підприємств. Процеси стали цифровізовані й, як результат, аграрії ефективно б використовували свої ресурси. Четверта компонента охоплює ініціативи щодо збалансування діяльності аграрного сектору. Пропозиція вироблення високомаржинальних культур задовольняє попит вітчизняної ланки переробки та є однією із категорій експорту.

П'ята складова включає ініціативи по збільшенню повноцінного перероблення. Частка переробленої продукції значно переважає частку сировинного експорту. Шоста – включає розвиток екосистеми збуту продукції. Сьома компонента стосується забезпечення виробництва та експорту безпечної та здорової сільськогосподарської та харчової продукції (рис. 1).

Рисунок 1 – Стратегічні цілі розвитку агропромислової сфери в межах НЕС-2030

Джерело: розроблено авторами на основі матеріалів [5]

Важливою складовою досягнення стратегічних цілей є потреба у доповненні покровою інструкцією, сформованою експертним середовищем (представниками аграрного бізнесу, промисловості, науки, організацій, що опікуються захистом навколишнього середовища та захистом споживачів тощо).

Слід зазначити, що досягнення стратегічних цілей забезпечує розвиток аграрного сектору та харчової промисловості шляхом: сприяння експорту товарів і послуг, залучення та стимулювання інвестицій; покращення розвитку села та якості життя в сільській місцевості; збереження якості й кількості сільськогосподарських угідь; збільшення кількості продукції з доданою вартістю; підвищення врожайності; стимулювальної та дорадчої аграрної політики тощо.

Висновки. Управління розвитком агропродовольчої сфери розглядається на загальнодержавному рівні як інтегральне завдання, що, з одного боку, включає визначення економічних, соціальних й екологічних параметрів як ключових, що одночасно виявляються за більш деталізованими позиціями, зокрема, організаційно-економічними, техніко-технологічними, еколого-економічними, соціально-економічними тощо; з іншого боку

відбувається зображення суспільних потреб практичної реалізації сукупної споживчої вартості вітчизняного агропродовольства в широкому сенсі та підвищення його соціальної вагомості.

Слід зазначити, що проголошеними пріоритетами довгострокового розвитку агропродовольчої сфери у НЕС-2030, мають стати: її збалансоване функціонування що забезпечує створення відповідних законодавчих, організаційних, економічних та адміністративних умов; розширене відтворення; раціоналізація структури зовнішньої торгівлі; забезпечення ефективності національних регуляторних заходів агропродовольчого ринку.

Стратегічними напрямками зовнішньоекономічного розвитку агропродовольчої сфери мають стати диверсифікація пропозиції продукції з високою доданою вартістю, підвищення якості продукції в цілому та збільшення експортного потенціалу.

Безумовно, формування результативної агропродовольчої сфери є складною й багатоаспектною проблемою, яка потребує вивчення багатьох взаємопов'язаних аспектів, оскільки пріоритетами розвитку даної сфери має бути урегульованість, соціально орієнтованість та інформаційна наповненість.

Література:

1. Воронько-Невіднича, Т. В. (2019). Основні проблеми розвитку аграрного сектору економіки, що стримують реалізацію цілей сталого розвитку. *Економічний розвиток: теорія, методологія, управління*: Матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. Nemoros s.r.o., Prague. 399 с. С. 270-272.
2. Кравченко, В. (2019). Інновації та АПК : чому за таким союзом майбутнє. *Mind – незалежний журналістський бізнес-портал*. 27 вересня 2019 р. URL : <https://mind.ua/publications/20202576-innovaciyi-ta-apk-chomu-za-takim-soyuzom-majbutne> (дата звернення : 25.10.2021 р.).
3. Марчишенець, С. В. (2016). Пріоритетні напрями розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу національної економіки України. *Розвиток фінансового ринку в Україні: проблеми та перспективи*: Матеріали IV Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф., 10 Листопада 2016. Полтава : ПолтНТУ, 2016. 357 с. С. 113.
4. Новіков, Г. (2021). Українському АПК потрібна справжня довгострокова стратегія. *Landlord*. URL : <https://landlord.ua/news/hennadii-novikov-ukrainskomu-apk-potribna-spravzhnia-dovhostrokovaya-stratehiia/> (дата звернення : 25.10.2021 р.).
5. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року. Постанова Кабінету Міністрів України. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179> (дата звернення : 25.10.2021 р.).
6. Ціхановська, В. М. (2016). Оцінка стану та основні напрями розвитку вітчизняного агропродовольчого ринку в умовах глобалізації. *Ефективна економіка*. №3. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_3_5 (дата звернення : 25.10.2021 р.).
7. Acheson H, Barre R, Robby Berloznik, and other (2002). Thinking, debating and shaping the future: *Foresight for Europe*. URL : https://www.researchgate.net/publication/262013061_Thinking_debating_and_shaping_the_future_Foresight_for_Europe/ (дата звернення : 25.10.2021 р.).
8. Cuosa, T. (2011). Practicing strategic foresight in government. *The cases of Finland, Singapore and European Union*. Singapore: S.Rajaratnam Studies.116.
9. EC Joint Research Centre (2002). A Trans-National Analysis of Results and Implications of Industrially-oriented Technology Foresight Studies (France, Spain, Italy & Portugal). A joint JRC/IPTSESTO Study. P. 6.
10. Hutorov, A. O., Hutorova, O. O., Lupenko, Yu. O., Yermolenko, O. A., Voronko-Nevidnycha, T. V. (2019). Modeling of the Cycle of Reproduction Process in the Agrarian Sector of Economy (Ukraine). *Revista Espacios*. 2019. 40, 7, 19.
11. Voronko-Nevidnycha, T., Sirenko, O. (2020). Interconnection of social and economic components of sustainable development of the agrarian sphere. *Management of the 21st century: globalization challenges*: monog. Prague. Nemoros s.r.o. 2020. Czech Republic. 471. 228–234. URL : <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/9771> [https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/academicdepartment/kafedra-menedzhmentu/monrenewcom pressed-1-229.pdf](https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/academicdepartment/kafedra-menedzhmentu/monrenewcom%20pressed-1-229.pdf) (дата звернення : 25.10.2021 р.)

References:

1. Voronko-Nevidnycha, T. (2019). The main problems of development of the agricultural sector of the economy that hinder the implementation of sustainable development goals. *Osnovni problemy rozvytku aghrarnogho sektoru ekonomiky, shho strymujutj realizaciju cilej stalogho rozvytku. Ekonomichnyj rozvytok : teoriya, metodologhija, upravlinnja: Materialy VI Mizhnar. nauk.-prakt. Konf [Economic development : theory, methodology, management: Materials VI International. scientific-practical conference].* Prague : Nemoros s.r.o., 270-272 [in Ukrainian].
2. The Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine. (2021). Macroeconomic Analysis and Forecasting (Order No. 170, March 3). Retrieved from : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179> [in Ukrainian].
3. Kravchenko, V. (2019). Innovations and agroindustrial complex: why the future is behind such a union. *Mind – nezalezhnyj zhurnalistykyj biznes-portal.* 27 September 2019. Retrieved from : <https://mind.ua/publications/20202576-innovaciyi-ta-apk-chomu-za-takimsoyuzommajbutne> [in Ukrainian].
4. Marchishenets, S. M. (2016). Priority directions of development of innovation and investment potential of the national economy of Ukraine. *Rozvytok finansovogho rynku v Ukrajinі: problemy ta perspektyvy : Materialy IV Vseukr. nauk.-prakt. Internet-konf. [Development of the financial market in Ukraine: problems for the future : materials of the All-Ukrainian scientific-practical Internet conference]* Poltava: Poltava National Technical University. 113–116 [in Ukrainian].
5. Novikov, G. (2021). Ukrainian agriculture needs a real longterm strategy. *Landlord.* Retrieved from <https://landlord.ua/news/hennadii-novikov-ukrainskomu-apk-potribna-spravzhnia-dovhostrokovka-stratehiia/> [in Ukrainian].
6. Tsikhanovska, V. M. (2016). Assessment of the state and the main directions of development of the domestic agro-food market in the conditions of globalization. *Efektivna ekonomika.* 3. Retrieved from : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_3_5/ [in Ukrainian].
7. Acheson H, Barre R, Robby Berloznik, and other (2002). Thinking, debating and shaping the future: *Foresight for Europe.* Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/262013061_Thinking_debating_and_shaping_the_future_Foresight_for_Europe/. C. 113-116 [in English].
8. Cuosa, T. (2011). Practicing strategic foresight in government. *The cases of Finland, Singapore and European Union.* Singapore : S.Rajaratnam Studies. 116 [in English].
9. EC Joint Research Centre (2002). A Trans-National Analysis of Results and Implications of Industrially-oriented Technology Foresight Studies (France, Spain, Italy & Portugal). *A joint JRC/IPTSESTO Study.* 6 [in English].
10. Hutorov A. O., Hutorova O. O., Lupenko Yu. O., Yermolenko O. A., Voronko-Nevidnycha T. V. (2019). Modeling of the Cycle of Reproduction Process in the Agrarian Sector of Economy (Ukraine). *Revista Espacios,* 40, 7, 19 [in English].
11. Voronko-Nevidnycha, T. & Sirenko, O. (2020). Interconnection of social and economic components of sustainable development of the agrarian sphere. *Management of the 21st century: globalization challenges:* monog. Prague. Nemoros s.r.o. Czech Republic, 471. Retrieved from : <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/9771https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/academicdepartment/kafedra-menedzhmentu/monrenewcompressed-1-229.pdf> [in English].

